

บทที่ ๑

บทนำ

สภาพความเป็นมาความสำคัญของปัญหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

สภาพความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ก. ความสำคัญของศาสนาต่อสังคม

ศาสนามีความสำคัญต่อระบบความเชื่อและการปฏิบัติของคน ระบบนั้นมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและความเป็นอยู่ของคน ทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม^๑ ในสังคมแต่ละสังคมคุณค่าทางศาสนามีอิทธิพลต่อทำที่ ความรู้สึกนึกคิดและการกระทำของคน^๒ การเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่จะละเว้นศาสนา อันเป็นสิ่งจำเป็นอย่างสูงยิ่งสำหรับชีวิตในสังคมไม่ได้ เพราะศาสนามีการปฏิบัติหน้าที่สนองตอบความต้องการของชีวิตและสังคมหลายประการ^๓ กระบวนการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งศาสนามีความสำคัญเกี่ยวกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ในฐานะแนวความคิดวัฒนธรรมอันเป็นรูปแบบของการดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคม^๔ คุณค่าศาสนาถือเป็นหัวใจของการพัฒนาวัฒนธรรมอันเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการแก้ปัญหาการดำเนินชีวิตและพัฒนาประเทศ ศาสนาเป็นปัจจัยให้คนได้ประพฤติปฏิบัติในทางที่ดียิ่ง มีคุณธรรมเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม^๕ ศาสนาเป็นสิ่งที่ทำให้

^๑Harry M. Johnson, Sociology: A Systematic Introduction, 3d ed, Indian Edition. (New Delhi: Allied Publisher Private Ltd., 1970)

^๒Max Weber, The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism trans by Talcott Parsons, (New York: Cambridge University Press, 1930)

^๓J. Milton Yinger, The Scientific Study of Religion, (New York: The Macmillan Company, 1970)

^๔วีระ บำรุงรักษา, ดร. "การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมสมัยรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี", วารสารวัฒนธรรมไทย ๒๑ (พฤษภาคม ๒๕๒๔) ๓๔.

^๕ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีเรื่องนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๔.

คำตอบแก้ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ เป็นต้นว่า ความทุกข์ ความผิดหวัง ความเจ็บไข้ ไข้ได้ป่วย และความตาย คำตอบสำหรับปัญหาเหล่านี้ ซึ่งศาสนา เสนอให้มันจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม อันเป็นที่ยอมรับกันในสังคมและจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของมนุษย์^๑ ศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคมวัฒนธรรมที่ไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้ กล่าวคือ วัฒนธรรมและบุคคลิกภาพ กิจกรรมต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ ปัญหาทางการเมือง ระบบเครือญาติ ความเข้าใจในทางสุนทรียศาสตร์ การปฏิบัติทางการแพทย์ เหล่านี้จะหาความสมบูรณ์ไม่ได้หากจะไม่นำอิทธิพลและผลที่ได้รับจากศาสนาเข้ามาพิจารณา^๒ ทั้งนี้เพราะลักษณะแห่งบทบาททางสังคมส่วนใหญ่ย่อมได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีของศาสนา^๓ ความเชื่อในศาสนาที่มีอิทธิพลต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ของมนุษย์อยู่หลายอย่างหลายประการ ความสำคัญของศาสนาในลักษณะที่เป็นหน่วยควบคุมทางสังคม^๔ ในสังคมที่เจริญศาสนาจะสร้างทฤษฎีหรือหลักต่าง ๆ ที่อธิบายถึงที่อยู่ของมนุษย์ในจักรวาล ศาสนาจะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการควบคุมทางศีลธรรม และกำหนดระบบจริยธรรมที่ว่าด้วยกฎเกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติ อาทิ การพูดความจริง ความซื่อสัตย์ การปฏิบัติที่เป็นธรรมต่อผู้อื่น รวมทั้งการประพฤติที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมของชุมชนหรือสังคมยิ่งกว่าในปัจจุบัน ยังมีแนวโน้มที่จะรวมหลักต่าง ๆ เกี่ยวกับสวัสดิการสังคม การมีศีลธรรมในการจัดสรรความมั่งคั่งที่ยุติธรรมยิ่งขึ้น รัฐประศาสน์นโยบายที่ถูกต้องและซื่อสัตย์ มาตรฐานการอนามัยและความประพฤติของมนุษย์เหล่านี้ เข้าไว้ในจุดมการณ์ของศาสนา ยิ่งกว่านั้นการศึกษาในทางวิทยาศาสตร์ยังได้ตระหนักถึงความสำคัญในการะหน้าที่ของศาสนาที่มีต่อบุคคล หรือกลุ่มบุคคล เป็น

^๑Max Weber, *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism* quoted in Michael Hill. *A Sociology of Religion* (London Heinemann Educational Books., 1973), pp. 100.

^๒J. Milton Yinger, *Religion Society and the Individual*, (New York: The Macmillan Company, 1962), pp. 125-126.

^๓Elizabeth K. Nottingham, *Religion and Society*, (New York: Random House, 1962), pp. 21.

^๔Samuel Koenig, *Sociology: An Introduction to the Science of Society*, (New York: Barnes & Noble, Inc., 1957), pp. 122.

อย่างมาก และให้ข้อสรุปว่าศาสนาเป็นสิ่งจำเป็นของชีวิตมนุษย์ที่จะขาดเสียไม่ได้^๑ พอลจะสรุปหน้าที่ยังของศาสนาที่มีต่อสังคมย่อ ๆ ไว้ดังนี้^๒

๑. หน้าที่ในการรวมสังคม

๒. คำรกรักษาสังคม โดยการช่วยส่งเสริมข้อตกลงร่วมกัน ด้วยการให้คุณค่านิยมต่าง ๆ ซึ่งกลุ่มเกลาทำที่ของสมาชิกแห่งสังคม และกำหนดสาระแห่งข้อตกลงทางสังคม กรณีนี้ศาสนามีบทบาทในการช่วยสร้างระบบคุณค่านิยมทางสังคมต่าง ๆ ในลักษณะที่เป็นการยึดโยงการรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และศาสนามีบทบาทสำคัญในการให้อำนาจในเชิงบังคับซึ่งเป็นหลักประกัน และเสริมความมั่นคงให้แก่ชนบประเพณี

๓. คำรกรการสืบเนื่องของสังคม ศาสนาจัดให้บุคคลมีทางออกสำหรับความหวังและความกลัว เป็นแห่งสำหรับการอุทธรณ์เมื่อประสบกับความยุติธรรม และให้ความหวังสำหรับสิ่งที่ดีกว่าสำหรับอนาคต ยิ่งกว่านั้นศาสนายังมีส่วนสนับสนุนทางอารมณ์แก่ประมวลศีลธรรมอีกด้วย

๔. เสริมสร้างต่อกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ทั้งในด้านการสมาคมและการอบรมสั่งสอนของสมาชิกในสังคม โดยที่คุณค่านิยมทางศาสนามีความสำคัญในระดับสูงในเกือบทุกสังคม คุณค่านิยมทางศาสนาจึงเป็นคุณค่านิยมหลักสำคัญของสังคม

ศาสนาจึงเป็นองค์กรที่ให้ความหมายชีวิต เป็นโครงความคิดที่ให้คำอธิบายทุกอย่างในความ เป็นจริง ศาสนาเป็นโครงสร้างที่ทำให้ความขัดแย้งประสานกลมกลืนกันได้ ตัวอย่างเช่น ชีวิตกับความตาย ความอนิจจังกับความเที่ยงแท้ถาวร ธรรมชาติกับเหนือธรรมชาติ เสรีภาพกับการบังคับ^๓

^๑Ibid., p. 123 and, Yinger, *op.cit.*, p. 309.

^๒Nottingham, *op.cit.*, pp. 13-14, 16-17; Kimball Young & Raymond W. Mack, *Sociology and Social Life*, (New York: American Book Company, 1959) pp. 397-398; Robert N. Bellah; *Tokugawa Religion*, (Illinois: The Free Press, 1957), pp. 59-60 and Yinger, *op.cit.*, p.82.

^๓R. Bellah, *Tokugawa Religion-The Values of Preindustrial Japan* (Glencoe: The Free Press, 1957), pp. 6A. and A. Doutreloux. *Mythe Rite et Christianism. Revue Throalogique Louvain. No.1 (1971), pp. 370.*

ศาสนา เป็นรากฐานสำคัญของระบบค่านิยมของสังคม^๑ โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่านิยม
ที่มาจากศาสนา หากขาดศาสนา เสียแล้วสังคมจะไม่สามารถดำรงอยู่ได้ ส่วนการที่จะถือว่า
ค่านิยมใด เป็นหลักสำคัญของสังคมหรือไม่นั้น มีข้อพิจารณาดังนี้คือ^๒

๑. คุณค่านิยมนั้นจะต้อง เป็นที่ยอมรับจากสมาชิกโดยทั่วไป

๒. เป็นสิ่งที่สังคมยึดถือมาเป็น เวลานาน

๓. สังคมจะยึดถือกันอย่างแน่นแฟ้นมั่นคง และรักษาไว้ไม่ยอมให้เสื่อมคลาย ซึ่งอาจ
จะสังเกตได้จากการแสดงออกที่จะฟื้นฟูหรือรักษาไว้ซึ่งคุณค่านิยมนั้น เมื่อมีที่ท่าว่าจะถูกทำลาย
หรือมีการแสดงปฏิกิริยาเมื่อคุณค่านิยมนั้นถูกกระทบกระเทือน ถูกคุกคาม หรือในกรณีที่ต้องมีการ
ตัดสินใจอย่างสำคัญ เกี่ยวกับคุณค่านิยม

ศาสนามีลักษณะดังกล่าวอย่างบริบูรณ์จึง เป็นรากฐาน หรือที่มาแห่งคุณค่านิยมหลักที่
สำคัญที่สุดของสังคมอย่างหนึ่ง [ทฤษฎีสังคมของ Talcott Parsons กล่าวว่า สังคมใดจะดำรง
อยู่ได้อย่างราบรื่นและมั่นคง สังคมนั้นจะต้องมีการส่งเสริมจิตใจ มีความเชื่อ มีคุณค่านิยม และ
ระบบวัฒนธรรมที่กลมกลืนสอดคล้องกัน มีการควบคุมทางสังคม เพื่อให้เกิดความเป็นปึกแผ่นของ
สังคมในลักษณะที่ประสานกัน มีความมั่งคั่งสมบูรณ์ มีความสามารถในการปรับตัวเองกับสิ่งแวดล้อม
และมีการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสังคมได้ ความรู้สึกนึกคิดและลักษณะแห่ง
ความหมายที่ผู้นำจะปฏิบัติต่อสถานการณ์ หรือระบบต่าง ๆ อย่างไรนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการที่ผู้นำ
มีความรู้สึกนึกคิดต่อสถานการณ์หรือระบบนั้นอย่างไรประการหนึ่ง และลักษณะที่สถานการณ์หรือ
ระบบนั้นจะมีความหมายต่อผู้กระทำอย่างไรอีกประการหนึ่ง ความรู้สึกนึกคิดและลักษณะแห่ง
ความหมาย เหล่านั้นย่อมขึ้นอยู่กับระบบคุณค่านิยม หรือระบบวัฒนธรรมมูลเหตุจิตใจ เป็นส่วนใหญ่^๓

^๑Herbert A Simon, Administrative Behavior.

^๒ทิตยา สุวรรณะชฎ, "สังคมวิทยา มานุษยวิทยาและจิตวิทยาสังคม", หน้า ๑๒๒.

^๓Talcott Parson and E.A. Shils (eds.), Toward a General Theory of Action, (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1950), Part 2.

ตามหลักศาสนาย่อมถือว่า การที่มนุษย์จะคิดจะพูดหรือจะประพฤติอย่างไรมันย่อม
 เนื่องจากใจ ดังที่ปรากฏในคทาธรรมบทยมกวรรคว่า "ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า"
 มีใจเป็นใหญ่สำเร็จด้วยใจ^๑ พฤติกรรมทั้งหลายย่อม เนื่องจากใจ เมื่อใจคิด ใจรู้สึก และ
 ใจเชื่ออย่างใด การดำเนินชีวิตหรือพฤติกรรมของบุคคลย่อม เป็นไปตามพื้น เพของใจที่กำหนด
 ไว้ให้^๒ แม้ในจิตวิทยาและสังคมวิทยาก็ยอมรับในหลักความจริงข้อนี้^๓ การพัฒนาเศรษฐกิจ
 และการเมืองจะมีสภาพอย่างไร รวดเร็วเพียงใด และจะเป็นไปในแนวใดย่อมขึ้นกับความ
 รู้สึกนึกคิดภายในใจของประชาชน เป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจิตใจของผู้นำ (Leader)^๔
 สิ่งที่มีอิทธิพลต่อพื้นเพทางใจมากที่สุดอย่างหนึ่ง คือ ศาสนา ยิ่งกว่านั้นจะ เห็นว่าคุณค่าอันสำคัญ
 ในลักษณะนี้อีกประการหนึ่งของศาสนาก็คือ ศาสนา เป็นปัจจัยที่จะช่วยผ่อนคลายความรุนแรงอัน
 อาจเกิดขึ้นจากการขัดแย้งกันในระหว่างระบบต่าง ๆ ด้วย การสร้างสรรค์ให้เกิดระบบคุณค่า
 ที่สอดคล้องต้องกันด้วย ดังเช่นในกรณีที Weber ได้ชี้ให้เห็นว่า คริสต์ศาสนานิกายโปรเตส
 แตนต์ มีบทบาทสำคัญในการนำมาซึ่งความ เจริญทางเศรษฐกิจของประเทศตะวันตก และ
 Bellah ได้สรุปผลการศึกษาอิทธิพลของศาสนาพุทธในญี่ปุ่นว่า มีส่วนช่วยส่งเสริมความ เจริญ
 ทางเศรษฐกิจของประเทศนั้น^๕ เรื่องความรู้สึกนึกคิดที่สอดคล้องกันนี้ นับว่ามีความสำคัญอยู่
 มากต่อการเปลี่ยนแปลงพัฒนาไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ของสังคมไทย เพราะความคิดเห็นของคน

^๑มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, พระไตรปิฎกฉบับหลวง เล่ม ๒๕, (พระนคร : โรงพิมพ์
 พาณิชยสารพุดม, ๒๕๖๔), หน้า ๑๕.

^๒เสถียรโกเศศ, วัฒนธรรมเบื้องต้น, (พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๐๑)
 หน้า ๑๗.

^๓See Talcott Parsons, The Social System, (Glencoe, III : The
 Free Press, 1951).

^๔Joseph J. Spengler, "The Theory, Ideology, Non-Economic
 Values, and Politic-Economic Development, in Ralph Braiblane and
 Joseph J. Spengler (eds.), Tradition, Values, and Socio-Economic
 Development. (Durhan, N.C.:Duke University Press 1965) pp. 4-5.

^๕Robert N. Bellah, Tokugawa Religion, (Illinois: The Free
 Press, 1957).

ที่ได้รับการหล่อหลอมมาจากชนประเพณี ระบบการปกครอง และระบบความเชื่อในศาสนา อาจมีผลให้แนวความคิดใหม่ ๆ ที่นำมาใช้กับสังคมจะได้รับการต้านทานอย่างหนักจากประชาชนได้ หากแนวความคิดนั้นขัดแย้งกับแนวความคิดเดิมของเขา

Max Weber แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อของคนในศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ (Protestant) กับการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดขององค์การทางสังคมและเศรษฐกิจแบบทุนนิยมสมัยใหม่ (Modern Capitalism) ซึ่งเป็นองค์การทางสังคม เศรษฐกิจของยุโรปตะวันตก และอเมริกาเหนือใน Emile Durkheim ได้พยายามศึกษาสถาบันศาสนา และทำความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่ทางสังคม (Social Function) ของศาสนา^๑ จริยธรรมหรือคำสอนในนิกาย Protestant ทำให้คนมีความเชื่อว่า การทำงานหนักเพื่อผลได้ในทางเศรษฐกิจ เป็นหน้าที่ของคนทุกคน เพราะพระเจ้าในศาสนาของเขาได้กำหนดไว้เช่นนั้น ความเชื่อดังกล่าว Max Weber อธิบายว่า ทำให้คนในยุโรปและอเมริกาต่างก็ทำงานหนักอยู่ตลอดเวลา เพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ หาเงินหากำไรมาได้เท่าไรก็นำมาลงทุนทำประโยชน์ต่อไปเรื่อย ๆ^๒

ข. ความสำคัญของพุทธศาสนาต่อวิถีชีวิตของคนไทย

ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ การดำเนินชีวิตของคนไทย วัฒนธรรมต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยลพบุรี คือ ประมาณพุทธศักราช ๒๓๗^๓ เป็นต้นมา ได้รับอิทธิพลหล่อหลอมด้วยหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา หลักธรรม

^๑Emile Durkheim, The Elementary Forms of the Religious Life, trans. Joseph Ward Swain. Glencoe, iii, The Free Press, 1915.

^๒Max Weber: The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism trans. Talcott Parsons New York, Socibner, 1930.

^๓สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงอธิบายว่า พระพุทธศาสนาได้เข้ามาประดิษฐานในบริเวณสุวรรณภูมิ เมื่อพุทธศักราชล่วงได้ประมาณ ๒๓๕ ปี เมื่อครั้งพระเจ้าอโศกมหาราชได้ส่งพระธรรมทูตเที่ยวสั่งสอนพุทธศาสนาในนานาประเทศ และได้แพร่ขยายเข้ามาในสุโขทัย และอาณาจักรล้านนาค่อย ๆ เข้ามาในอุษาคเนย์ ในคำอธิบายเรื่อง "จามเทวีวงศ์" ในคำแปล จามเทวีวงศ์ พงศาวดารเมืองศรีอยุธยา ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๔ (พระนคร ห้างหุ้นส่วนจำกัด บรรณกิจเทรดดิ้ง, ๒๕๑๖), หน้า ๗.

คำสอนซึ่งได้ฝังลึกจนตกผลึกอยู่ในความคิดหรือชีวิตจิตใจของคนไทยมาเป็นเวลานานนี้ อาจจะ
 ดูได้จากผลสะท้อนที่ปรากฏออกมาในด้านต่าง ๆ เช่น วิถีชีวิต ทัศนคติ พฤติกรรม นิสัยใจคอ
 ตลอดจนวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ อันเป็นเครื่องแสดงออกให้เห็นลักษณะเฉพาะของตนเอง
 อาจจะเรียกได้ว่าเป็น เอกลักษณ์ไทย ซึ่งแตกต่างจากของชนชาติอื่น ๆ

พระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของคนไทย ความสำคัญของ
 พระพุทธศาสนาถ้าจะพิจารณาในฐานะที่เป็นสถาบันหนึ่งของสังคมไทย จะเห็นได้ว่า

พุทธศาสนามีความสำคัญต่อประเพณีทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ
 ปัญหาและความ เป็นอยู่ของทั้งปัจเจกชนส่วนบุคคลและสังคมโดยส่วนรวมในสิ่งที่เกี่ยวกับความ
 เป็นอยู่และต่อเนื่องของสังคม พุทธศาสนาทำหน้าที่เป็นพลังที่สร้างสรรค์ เป็นสถาบันขัดเกลา
 ทางสังคม ปูกรฝังวัฒนธรรมและจริยธรรมทางสังคม ก่อให้เกิดความรู้สึกร่วม เป็นอันหนึ่งอัน
 เดียวกันทางวัฒนธรรมและความรู้สึกเป็นชาติ นอกจากนี้ยังมีบทบาทสำคัญในสิ่งที่เกี่ยวกับความ
 สัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมในการกำหนดแนวทางความสัมพันธ์ และการปฏิบัติต่อกันระหว่าง
 สมาชิกในสังคม และทำหน้าที่เป็นกลไกควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมอีกด้วย^๑

ในสังคมไทย การที่ประชาชน สื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนามากทำให้ชาวไทย
 อุทิศจิตใจและเวลา แรงงาน สิ่งของ และกำลังทรัพย์ให้แก่วัดเป็นจำนวนมากมาย เห็นได้ชัด
 ในการสร้างและปฏิสังขรณ์วัด การอุทิศที่ดิน แรงงานให้แก่วัด

พระพุทธศาสนาได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับสถานภาพของแต่ละบุคคลในสังคม ซึ่งเป็น
 ผลในการปกครอง เช่น พระมหากษัตริย์เป็นผู้มีบุญมาก พระพุทธศาสนาได้กล่อมเกล่าให้ชาว
 ไทยเป็นผู้ประนีประนอม ไม่นิยมความรุนแรง ไม่มีความอาฆาตพยาบาท วัดเป็นสถาบันให้ปัญญา
 ความรู้ ความคิด และความสำนึก วัดเป็นสถานที่ผลิตคนออกมาที่ย่อมได้รับอิทธิพลจากการอบรม
 สั่งสอนในหลักการใหญ่ ๆ เหมือนกัน^๒ คือ ไม่ว่าพระมหากษัตริย์ เจ้านาย ขุนนาง ข้าราชการ

^๑สมบูรณ สุขสำราญ, "พุทธศาสนากับการเมือง" วารสารสังคมศาสตร์ ๑๖
 (ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๒๒), หน้า ๑-๔.

^๒John Crawford, Journal of an Embassy to the Courts of Siam
 and Cochin China. (Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1967),
 pp. 125.

และราษฎรต่างยึดมั่นอยู่ในกรอบของศีลธรรม จริยธรรมที่เป็นหลักธรรมของศาสนา ถ้าหากผู้ใด
ได้ละเมิดออกนอกแนวทางของกรอบดังกล่าวจะถูกสังคมประณามและถูกตัดออกไปจากสังคม
ระบบการบริหารในสังคมไทย เพิ่ง เล็งถึงความประพฤติดีชั่วดี เท่า ๆ กับความรู้ความสามารถ^๑
พระพุทธศาสนา เป็นรากฐานจิตใจของชาวไทย หลักธรรมในพระพุทธศาสนาจัดระบบสังคมให้
มีลักษณะเด่น ในการยอมรับอำนาจและมีความอ่อนน้อมของผู้มีน้อย^๒

พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อทำดีและการประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ ของคนไทยอยู่มาก
เหตุการณ์สำคัญ ๆ ในชีวิตประจำวันของคนไทยส่วนใหญ่มีส่วนผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนา เกือบ
ทั้งสิ้น ศาสนาจึงมีส่วนช่วยขัดเกลาจิตใจ ลักษณะนิสัย และวัฒนธรรมในด้านจิตใจของสังคมไทย
อยู่นานับประการ ความคิดเห็นและบทบาทของผู้นำของสมาคมทางพระพุทธศาสนา เห็นว่า หลัก
ธรรมในพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์ เกี่ยวข้องในการปรับตัวของสังคมไทยให้สอดคล้องกับการ
เปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ ทั้งในด้านวิธีการที่คนไทยได้รับคุณค่านิยมทางศาสนาโดยผ่านกระ
บวนการอบรมขัดเกลาทางสังคม (Socialization) Shumacher นักเศรษฐศาสตร์ตะวันตก
ก็มีความเห็นว่า หลักพุทธศาสนาสัมพันธ์กับระบบสมัยใหม่ ทั้งบทบาทของสถาบันพุทธศาสนาและ
หลักธรรมทางพุทธศาสนาสามารถนำมาใช้ได้ดีเหมาะสมและสอดคล้องกับความเป็นสมัยใหม่
ในแง่การพัฒนาคุณภาพของคนในการทำงานอาศัยหลักมัชฌิมาปฏิปทา คือ เดินสายกลาง เป็นหน
ทางที่เหมาะสมที่สุดสำหรับวิถีชีวิตทำให้คนรู้จักการแก้ไขข้อบกพร่องได้แสดงความสามารถอย่าง
เต็มที่ แม้ในการทำงานก็ได้รับความ เพลิดเพลิน ไม่ตึงเครียด^๓ คำสอนของพุทธศาสนายังเกี่ยว
ข้องกับระบบความเป็นสมัยใหม่ในแง่การกระจายความเสมอภาคไปสู่ส่วนต่าง ๆ ของสังคม
แนวทางสายกลาง มีมนัสรักต่อสัตบุรุษพุทธศาสนา

^๑E.F. Shumacher, Small is Beautiful, (London : Blond & Briggs, 1974).

^๒John Galtung, Prof, Interview, Unisains Buddhist, 80, Vol.2 (April B.E. 2523) : 65-68.

^๓ทินพันธ์ นาคะตะ, "พระพุทธศาสนากับจริยธรรมในการบริหาร", วารสาร
พัฒนบริหารศาสตร์ ๗ (มกราคม ๒๕๑๐) : ๒๔.

หนทางสายกลาง เป็นหลักคำสอนในพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับการพัฒนาไปสู่ความเป็นสมัยใหม่
ได้ดีที่สุด^๑

ค. อิทธิพลของพุทธศาสนาที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่

๑. หลักคำสอน หลักคำสอนพุทธศาสนามีบทบาทต่อการขัดเกลาทางสังคม (Socliation) สำหรับสังคมไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยตามประวัติ เมื่อพุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศไทยก็เผยแพร่ไปสู่คนไทยโดยรวดเร็ว การอบรมของสังคมไทยได้ผ่านขบวนการอบรมขัดเกลามาเหมือนกัน คือ จากสถาบันพุทธศาสนาอันมี วัดเป็นศูนย์กลาง ไม่ว่าคนธรรมดาสามัญเจ้านาย ไปตลอดจนพระมหากษัตริย์ได้ผ่านการอบรมมาจากสถาบันพุทธศาสนาเหมือนกัน ทำให้ความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรม วิถีชีวิตการศึกษาเล่าเรียน เป็นมาคล้ายกันหรือเหมือนกัน สังคมไทยมีลักษณะทางสังคม เกษตรกรรมซึ่งบรรทัดฐานทางสังคมจะมีลักษณะ เน้นความสำคัญของชาติกำเนิด และไม่มีลักษณะ เป็นสากลและไม่ค่อยมีการเลื่อนชั้นทางสังคม อาชีพต่าง ๆ มีความแตกต่างกัน เพียงเล็กน้อย มีการจำแนกชั้นทางสังคมโดยระบบอาวุโส ลักษณะ เหล่านี้กำลังและได้เปลี่ยน เป็นสังคมสมัยใหม่ ซึ่งมีกระบวนการที่สลับซับซ้อนและมีใช้จะพูดถึงได้โดยปัจจัยอันเดียวหรือด้านเดียว อย่างน้อยก็ครอบคลุมองค์ประกอบต่าง ๆ ในการวิจัยศึกษาจะ เน้นความคิดเห็นและบทบาทของผู้นำของสมาคมทางพุทธศาสนากับการพัฒนาไปสู่ความเป็นสมัยใหม่

หลักธรรมคำสอนในพระพุทศาสนา เป็นสิ่งที่ผู้นำสมาคมทางพระพุทศาสนา ถือเป็นหลักในการวางจุดประสงค์กิจกรรมของสมาคมพุทธขึ้น คำสอนในพระพุทศาสนา เป็นที่ยอมรับกันมานานจนกลายเป็นวัฒนธรรมประจำชาติของคนไทย แม้ว่าสังคมไทยจะเปลี่ยนแปลงพัฒนาให้เป็นสมัยใหม่ เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคนิควิทยาศาสตร์ใหม่ ทำให้สังคมไทย

^๑ แอรนสท เอ เบอซ, "อำนาจความเป็นใหญ่กับทัศนคติและท่าทีต่อการทำงานของคนในประเทศ", เยอรมันมองไทย, รวบรวมโดย เคลาส เวงค์ และ เคลซ โรสเซ็นแบร์ก (พระนคร : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, ๒๕๒๐), หน้า ๑๘๑-๑๘๕ และ สุริน สุขสมกิจ, พุทธศาสนา กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม, (กรุงเทพมหานคร บพิธการพิมพ์, ๒๕๑๔), หน้า ๓๕.

เปลี่ยนแปลงไป นับแต่เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ก็เกิดกลุ่มสมาคมพุทธศาสนาขึ้น อันเป็นการปรับปรุงวิธีการที่จะอบรม เผยแพร่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาอันเป็นคุณค่าที่สำคัญในส่วนลึกของสังคมไทยมิให้เปลี่ยนแปลงไปตามวัฒนธรรมตะวันตกที่ผู้นำของสมาคมทางพระพุทธศาสนาได้ตระหนักถึงคุณค่าของหลักธรรมในทางพุทธศาสนา จึงได้รวมกันจัดตั้งสมาคมทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาช่วยสถาบันสงฆ์ จัดกิจกรรมทางศาสนาให้ความเจริญทางด้านจิตใจตามหลักพระพุทธศาสนา อันเป็นคุณค่าที่ผู้นำของสมาคมทางพระพุทธศาสนา เห็นความสำคัญแก่สังคมไทยให้อูไปกับความเจริญเปลี่ยนแปลงไปเป็นสมัยใหม่ในทางวัตถุ เพื่อให้สังคมไทยพัฒนาไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ได้ตามความปรารถนา

ผู้นำ คือ พระมหากษัตริย์ไทยมีความเชื่อมั่นในหลักคำสอนพระพุทธศาสนา เช่น เชื่อในเรื่องกรรมและผลของกรรม เป็นผลทำให้มีการบำเพ็ญกุศลให้ได้ผลบุญเป็นอานิสงส์ตอบแทน และได้ปฏิบัติตามหลักธรรม เช่น หลักทศพิธราชธรรม, สังคหวัตถุ ๔ และหลักจักรวรรดิวัตร ๑๒ เป็นต้น ดังนั้นหลักคำสอนของพุทธศาสนาเป็นคุณค่าหลักสำหรับสังคมไทย และเป็นตัวนำประชาชนในทางคุณธรรม และความรู้ต่าง ๆ อีกด้วยแทบจะเป็นในทุกกรณี ทั้งยังเป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้ปกครอง และผู้ถูกปกครองอีกด้วย^๑ ทุกกิจกรรมในพิธีทางพุทธศาสนาเป็นการกระทำที่มุ่งประโยชน์ในปัจจุบัน (ทิฏฐธรรมมิกัตถะ) ประโยชน์อนาคต (สัมปรายกัตถะ) และประโยชน์สูงสุด (ปรมาตถะ) ด้วยกันทั้งสิ้น เป็นแต่เน้นต่างกันเท่านั้น^๒ หลักคำสอน "มัชฌิมาปฏิปทา" เป็นหลักเหตุผลแห่งการดำรงชีวิตแบบพุทธศาสนา ซึ่งนำไปสู่ผลอันน่าพึงใจอย่าง

^๑สุลักษณ์ ศิวรักษ์ "จริยธรรมในสังคมไทยในทัศนะของฝ่ายศาสนา" รายงานการสัมมนาจริยธรรมในสังคมไทยในปัจจุบัน โครงการพัฒนาสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี (กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๒๒) หน้า ๗๓.

^๒สุลักษณ์ ศิวรักษ์ "ประโยชน์ของพระพุทธศาสนาต่อสังคม" พุทธจักร (มกราคม, ๒๕๒๒).

พิสดาร^๑ และจำเป็น แรงจูงใจที่ต้องนำหลักพุทธธรรมมาปฏิบัติให้สอดคล้องกับลักษณะสังคมที่เจริญก้าวหน้าทางวัตถุสมัยใหม่ โดยละทิ้งความรู้สึกยึดมั่นถือมั่น เข้าใจสภาพปัจจุบัน เข้าใจอดีต และมองทุกอย่างโดยสภาพความเป็นจริง

หลักพุทธศาสนามีอิทธิพลในหมู่คนทุกระดับของสังคมไทย แต่พุทธศาสนาที่แต่ละคนนับถือหาได้เหมือนกันไม่ แต่จะแตกต่างกันไปตามพื้นฐานความคิดของแต่ละคน ซึ่งอาจแบ่งได้อย่างกว้าง ๆ เป็น ๒ แบบ คือ แบบที่เน้นบุญฤทธิ์วิद्याคม และแบบมนุษยนิยม การเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่นี้จะคิดในแบบหลัง คือ หลักพุทธศาสนาแบบมนุษยนิยม ที่มนุษย์เป็นผู้กำหนดชะตากรรมของตนเอง มีกรรมและวิบากกรรม เป็นความคิดที่ประกอบด้วย เหตุผลซึ่งมีรากฐานบนความจริงเชิงประสบการณ์มากขึ้น หรือมีลักษณะที่อาจเรียกว่า สัจนิยม (Realism) และเหตุผลนิยม (Rationalism) ก่อให้เกิดความสนใจพุทธธรรมที่เป็นแก่นแท้ของคำสอน แสดงถึงความคิดที่มีลักษณะมนุษยนิยม คือ เชื่อในปัญญาของมนุษย์ และ เน้นการบรรลุคุณคติของพุทธศาสนา

๒. สถาบันพระสงฆ์และวัด

ในสถาบันพุทธศาสนาในอดีต วัดและพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทยมากถึงกับถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางของสังคมทีเดียว เพราะเป็นที่สำหรับทั้งเทศน์ ฟังธรรม ทำบุญ จัดงานฉลอง และงานรื่นเริงต่าง ๆ ตลอดจนเป็นสถานศึกษา และเป็นสถานสงเคราะห์คนยากคนจน เป็นต้น แต่ปัจจุบันบทบาทเหล่านี้ลดน้อยลงไปมากโดยเฉพาะในสังคมเมือง ส่วนบทบาทของพระสงฆ์ในอดีตนั้น นอกจากการเผยแผ่ธรรมะแล้วก็ยังมีบทบาทในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การสงเคราะห์เลี้ยงดู และให้การศึกษาระดับพื้นฐานแก่ลูกหลานของชาวบ้าน การรักษาพยาบาลผู้เจ็บป่วย การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและการแก้ปัญหาชีวิตภายในครอบครัว และการพัฒนาชุมชน^๒

^๑สายชล วรรณรัตน์ "พุทธศาสนากับแนวความคิดทางการเมืองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๓๕๒)" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕ หน้า ๔๓-๔๓.

^๒William J. Kalusner, Popular Buddhism in Northeast Thailand, (paper prepared in advance for participants in Bury Wartensteinin Symposium No.21 September, 1962), 16:26.

วัด เป็นสถานที่เล่าเรียนในการขยายการศึกษาสู่หัวเมือง ทำให้การขยายการศึกษา เป็นไปโดยรวดเร็วและประหยัด เป็นการจัดการศึกษาให้ดีขึ้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ได้มอบให้กรมหมื่นวชิรญาณ ฯ เป็นผู้จัดการศึกษาในหัวเมือง

และเมื่อจะเปลี่ยนแปลงประเทศให้ค่อย ๆ เปลี่ยนไปเป็นสมัยใหม่ในสมัยรัชกาลที่ ๔ ที่ ๕ ของไทยก็อาศัยสถาบันพุทธศาสนา สถาบันพระพุทธศาสนามีบทบาทต่อการจัด เกลาทางสังคม (Socialization) ในสังคมไทย ความจริงบทบาทนี้มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ความสำเร็จใน การปกครองของพระบรมไตรโลกนาถดูเหมือน เป็นผลมาจากการที่พระองค์สามารถ เข้าพระทัย ความสำคัญทางศาสนาพุทธได้ดี ทำให้พระองค์พัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ^๒ แสดงให้ เห็นว่า สถาบันศาสนามีความสำคัญและเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงพัฒนาให้เป็นสมัยใหม่ ดังเช่น Heesterman ได้กล่าวว่า "บ่อยครั้งที่การพัฒนาให้เป็นสมัยใหม่ทำให้ประเพณีเก่าแข็ง แกร่งขึ้น และเพิ่มมิติและความหมายใหม่ให้ประเพณีเก่า ตัวอย่างเช่น สื่อมวลชนสมัยใหม่ เช่น วิทยุและภาพยนตร์ทำให้วัฒนธรรมเก่าได้แพร่กระจายอย่างไม่เคยช้ากว่าก่อน ในทางกลับกัน ทศนคติและพฤติกรรมเก่า ๆ ก็อาจจะช่วยการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ เช่น ระบบครอบครัวแบบ เก่าอาจเป็นกลุ่มสำคัญที่ช่วยความเจริญทาง เศรษฐกิจ ระบบวรรณะอาจเป็นกลุ่มที่ช่วยเร่งให้ เกิดประชาธิปไตยในทางการเมือง " สัญลักษณ์และระบบผู้นำแบบ เก่าอาจจะ เป็นส่วนสำคัญยิ่ง ในระบบค่านิยมที่จะสนับสนุนเค้าโครงการ เปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่"^๓

^๑พ.จ.ช., ร.๕ ศ.๑ ๑๒/๗ หนังสือกรมหมื่นดำรงราชานุภาพกราบบังคมทูลพระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องการจัดการศึกษาหัวเมือง ลงวันที่ ๒๔ กันยายน ร.ศ.๑๑๗

^๒ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, "พุทธศาสนาและการรวมอาณาจักรสมัยต้นอยุธยา : ๑๔๙๓- ๑๔๙๑" วารสารธรรมศาสตร์ ๖ (มิถุนายน-กันยายน ๒๕๑๔) : ๓๔-๔๑ หรือดูในพระราชพงศาวดา ฉบับพระราชหัตถเลขา, หน้า ๓๔-๔๑.

^๓J.C. Heesterman, "Tradition in Modern India", p.243 Joseph R. Gusfield, "Tradition and Modernity: Misplaced Polarities in the Study of Social Change". American Journal of Sociology LXXII (January 1966): 352

๓. ผู้นำและสมาชิกของบรรดาสมาคมทางพุทธศาสนาต่าง ๆ ในสังคมไทย

ผู้นำทางพุทธศาสนา เป็นตัวจักรสำคัญในการตัดสินใจวางวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ของสมาคม เพื่อพัฒนาจิตใจของคนไทยไปตามแนวหลักธรรมที่ดีความที่ตรงกับหลัก เหตุผลตรงคำสอนในพระพุทธศาสนาที่พัฒนาให้บริสุทธิ์ขึ้น ไม่ถูกครอบงำจากฝ่ายต่าง ๆ มากนัก เมื่อไหร่ที่สังคมไทย เอนเอียงไปทางวัตถุนิยมมากก็จะมีสมาคมทางพระพุทธศาสนา เสนอต่อต้านเป็นขบวนการ เน้นความสำคัญของความ เจริญทางด้านความคิดและจิตใจ โดยอาศัยหลักธรรมในพุทธศาสนาซึ่งเป็นคุณค่าที่เหมาะสมแก่การพัฒนาบนพื้นฐานที่มีอยู่แล้วให้เจริญก้าวหน้า คำร้องความเป็นสังคมไทยที่เจริญไปอย่างมีจุดหมายปลายทางที่พึงประสงค์ บทบาทของสมาคมทางพระพุทธศาสนาจึงทำหน้าที่ถ่วงดุลย์ที่ยืนความสำนึกด้านความคิดจิตใจให้เจริญตามแนวทางพระพุทธศาสนา ซึ่งก็มีสถาบันสงฆ์แล้ว สิ่งที่สถาบันสงฆ์ทำไม่ได้พุทธสมาคมก็เป็นผู้ช่วยพระให้ได้กระทำหน้าที่ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น บทบาทขององค์การฆราวาส ผู้นำที่รวมกลุ่มกันส่งเสริมพุทธศาสนาให้มีบทบาทในการนำทางประชาชนไปสู่การปฏิบัติ กลุ่มผู้นำได้ตั้งสถาบันเป็นสมาคมในการเผยแพร่พุทธศาสนาและทำกิจกรรมช่วยพระสงฆ์และวัด โดยที่ได้รวมกันตั้งเป็นสมาคมทางพุทธศาสนาขึ้นมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ ในสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจนปัจจุบันนี้มีองค์การรวมกันเป็นรูปสมาคมประมาณ ๑๒๕ สมาคม คือ พุทธสมาคมจังหวัดต่าง ๆ ๗๔ สมาคม ยิวพุทธิกสมาคม ๘๖ สมาคม โดยมีพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นสมาคมแม่ที่ทำหน้าที่รวมกันในแต่ละปีก็มีการประชุมร่วมพิจารณา เพื่อส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ตลอดจนด้านประเพณีวัฒนธรรม และการสังคมสงเคราะห์ด้านการศึกษา และอื่น ๆ ด้วย โดยที่สมาคมทางพระพุทธศาสนาทั่วประเทศมีจุดหมายในทำนองคล้าย ๆ กันสรุปคือ

๑. เพื่อสนับสนุนกิจกรรม เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาทั้งในและนอกประเทศ
๒. เพื่อศึกษา เผยแพร่ และส่งเสริมเชิดชูหลักธรรมแห่งพุทธศาสนา
๓. เพื่อส่งเสริมสามัคคีธรรม

๔. เพื่อปฏิบัติการสาธารณกุศล และสังคมสงเคราะห์ โดยให้บริการด้านต่าง ๆ เช่น สงเคราะห์ผู้ประสบภัย พุทธสมาคมคณิศร ตรวจรักษาโรคแก่ภิกษุสามเณร ทั้งในและนอกสถานที่ บริการสนับสนุนด้านการอบรมศีลธรรม เผยแพร่ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น แสดงธรรมเทศนา ปาฐกถาธรรม ปฏิบัติกัมมัฏฐาน เผยแพร่ธรรมนอกระบบที่ อบรมผู้ต้องขัง อบรมเด็กเยาวชนในกรมราชทัณฑ์และสถานพินิจ อบรมนักเรียน นิสิต นักศึกษา อบรมประชาชนในสถานสงเคราะห์คนชรา เผยแพร่ธรรมทางวิทยุ เผยแพร่ธรรมทางเอกสาร นอกจากนี้ก็เป็นผู้นำเพื่อบำเพ็ญการกุศลสาธารณะ เช่น บำเพ็ญกุศลในวันสำคัญต่าง ๆ ส่งเงินไปบำรุงพระพุทธศาสนาทั้งในและนอกประเทศ ส่งเสริมนักเรียนที่ประพฤติดี เรียนดี โดยมอบทุนและรางวัลความประพฤติดี นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมพิเศษอื่น ๆ เช่น จัดประชุมสัมมนา ประชุมผู้แทนสมาคมพุทธศาสนา ส่งผู้แทนไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับหน่วยงานทั้งเอกชนและราชการอื่น ๆ

บทบาทที่กล่าวมานี้ สมาคมทางพระพุทธศาสนาที่เกิดจากการรวมตัวกันของผู้นับถือพุทธศาสนาจะมีส่วนในการเปลี่ยนแปลงส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาสังคมไทย โดยใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่มีอยู่ แล้วอาศัยการรวมกันเป็นสมาคม เป็นกลุ่ม โดยที่พุทธศาสนาเป็นหนึ่งในอุดมการณ์ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทยมาตลอด แต่ว่าการตีความในพุทธธรรมก็เปลี่ยนแปลงให้เข้ากับภาวะการบ้านเมือง โดยที่มีปัญหาในภาวะปัจจุบันมีมากมาย ที่ประดังกันเข้ามา อาจเกิดวิกฤตการณ์ขึ้นได้ซึ่งยากแก่การแก้ไข หากไม่หาแนวทางที่ชอบธรรมในการแก้ปัญหาดังกล่าว เมื่อการเปลี่ยนแปลงพัฒนาจำเป็นต้องเกิดขึ้น เพื่อให้ไปสู่จุดหมายที่พึงปรารถนาในการพัฒนาสังคมไทย เช่น ความเป็นเอกราช มีความมั่นคง มีความอยู่ดีกินดี และความมีเกียรติภูมิ เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ ปัญหาค่านิยมในสังคมไทยที่ได้เปลี่ยนแปลงไปโดยแยกเรื่องศาสนาออกจากเรื่องทางโลก (Secularization) สมาคมทางพระพุทธศาสนา ก็เป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ ที่รวมกันขึ้นเพื่อทำกิจกรรมดังกล่าวมาอย่างมีระบบ เพื่อการแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ที่มีอัตราเร่งที่สูงขึ้น สมาคมทางพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันในสังคม ได้ร่วมมือกันให้เกิดการพัฒนาสังคมไทย

สมาคมทางพระพุทธศาสนามีบทบาททั้งเป็นผู้ถ่ายทอด และผู้ได้รับถ่ายทอดพระพุทธศาสนา มีส่วนช่วยพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวต่อไป การรวมกันเป็นสมาคมทางพระพุทธศาสนา นอกจากมีส่วนช่วยสืบพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวต่อไป อันเป็นบทบาทที่รวมกันของฆราวาสที่จะช่วยพระสงฆ์ในการถ่ายทอด มีทัศนคติต่อพุทธศาสนาอย่างไร และมีการปฏิบัติศาสนกิจแค่ไหน ผู้ศึกษาริชาญจึงได้ทำการศึกษาทั้งทางเอกสาร และศึกษาริชาญสนามโดยกำหนดศึกษากลุ่มผู้นำของพุทธสมาคมทั่วประเทศ กับกลุ่มบุคคลทั่วไป ที่ได้มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ โดยทางการถ่ายทอดเพื่อศึกษาข้อเท็จจริง

ง. การเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ (Modernization) ของสังคมไทย

ประเทศไทยได้พยายามทำประเทศให้เป็นสมัยใหม่มานานแล้ว จากหลักฐานในทางประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ เริ่มมาตั้งแต่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การเปลี่ยนแปลงสังคมนั้นเป็นไปในทิศทางที่ได้รับอิทธิพลจากประเทศตะวันตก อันได้แก่ ประเทศยุโรป และสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นแหล่งสำคัญของการเปลี่ยนแปลงและเผยแพร่วัฒนธรรม เริ่มพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลักใหญ่เมื่อมีการพัฒนาเศรษฐกิจเกิดขึ้นย่อมมีสิ่งทีที่เข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องด้วย คือ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม^๑

ในการศึกษาริชาญนี้ จึงได้ใช้แนวความคิดการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ (Modernization) เป็นกรอบในการศึกษาความคิดเห็นและบทบาทของผู้นำของสมาคมทางพระพุทธศาสนา กับการพัฒนาซึ่งกำลังอยู่ระหว่างการพัฒนา หรือเรียกว่า สังคมกำลังเปลี่ยนผ่าน (Transitional) จากระบบประเพณี (Tradition) ไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ (Modernity) ซึ่งเป็นลักษณะของสังคมที่บุคคลอยู่ด้วยกันและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ติดต่อกันด้วยความต้องการ และความผูกพันทางด้านจิตใจ และมีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่น

^๑Danial Lerner. Modernization in International of Social Science. David L. Silla, eds. Volume 10. (The Macmillan Company & the Free Press, 1968) p. 386.

มีการติดต่อเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ เพราะการแบ่งงานทำให้มีอาชีพชำนาญเฉพาะอย่าง ซึ่งบุคคลอาจมีความคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันทั้งความคิดและจิตใจมีความคิด ความเชื่อ และความเห็น และการกระทำต่าง ๆ กันไป^๑

การเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ต้องการความคิดเห็น หักสนคดี หรือสภาพจิตใจที่แสวงหาความรู้ มีความศรัทธา เริ่มเป็นตัวของตัวเองและเกี่ยวข้องกับสังคม

Lerner ให้คำนิยามการทำให้เป็นสมัยใหม่ว่า " เป็นระบบพฤติกรรมของการแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ " เป็นรูปแบบขององค์ประกอบต่าง ๆ ของชีวิตมนุษย์ ซึ่งต่างก็มีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่ว่า การทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพขององค์ประกอบหนึ่งมีความสัมพันธ์กับการทำหน้าที่ที่ถูกต้องขององค์ประกอบอื่น ๆ องค์ประกอบซึ่งเป็นพฤติกรรมที่มนุษย์ได้ทำขึ้นในลักษณะที่เกิดขึ้นโดยผ่านกิจกรรมของมนุษย์แต่ละคนเท่านั้น และเป็นระบบในลักษณะที่ว่า การเปลี่ยนแปลงสำคัญในกิจกรรมขององค์ประกอบหนึ่ง เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมขององค์ประกอบอื่น ๆ^๒

เราสามารถสรุปได้ ๒ ประเด็น คือ ๑) สังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ต้องการบุคคลที่มีลักษณะที่เข้าใจหลายวัฒนธรรม หรือใจกว้างมากกว่าสังคมที่เจริญแล้วในด้านเทคนิควิทยาการ นั่นคือ ต้องการคนที่ชื่นชมกับคุณค่าของวิทยาศาสตร์และมีความตั้งใจในด้านคุณธรรม จริยธรรม มีจิตใจที่จะเข้าใจ และช่วยปฏิบัติการบรรทัดฐานต่าง ๆ ที่เป็นสากลในโลกปัจจุบัน ๒) ผู้นำจะต้องมีคุณสมบัติที่รู้สึกสำนึกที่กว้างโดยรอบด้าน^๓ ผู้มีคุณสมบัติทั้งสองพวกนี้เมื่อเป็นผู้ร่วมมือกันทำงานในสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม ก็จะเป็นการช่วยพัฒนาเปลี่ยนแปลงสังคมให้เป็นสมัยใหม่

^๑Peter Worsley. *Introducing Sociology*. (Australia: Penguin Book, 1970) p. 257-258.

^๒Arthur M. Wilson, "The Philosophies in the light of Present-Day Theory of Modernization". in *The Dynamics of Modernization*, Cyril E. Black. (New York, 1966) pp. 116-130.

^๓Ibid., pp. 129-130.

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาว่าภูมิหลังของผู้นำสมาคมทางพระพุทธศาสนาว่า ผู้นำเป็นใคร
ทำไมจึงมา เข้าร่วมสมาคมทางพระพุทธศาสนา

๒. เพื่อศึกษาถึงความคิดเห็นและบทบาทของผู้นำสมาคมทางพระพุทธศาสนาที่จะ
มีผลต่อการพัฒนาสังคมไทย บทบาทกิจกรรมประเภทใดมีส่วนช่วยส่งเสริมพัฒนาสังคมไทยให้
สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมความเป็นอยู่ของสังคมไทย อันมีพระพุทธศาสนาเป็นหลัก
นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่

๓. ผู้นำของสมาคมทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทยมีส่วนพัฒนาด้านจิตใจ และ
สัมพันธ์กับความ เป็นสมัยใหม่อย่างไร และพัฒนาอะไรบ้าง

๔. เพื่อศึกษาว่า บทบาทของผู้นำสมาคมทางพระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดการรวม
กลุ่มคนในแต่ละกลุ่มในสังคมไทยให้เกิดการพัฒนาไปสู่ความ เป็นสมัยใหม่ โดยอาศัยพระพุทธ
ศาสนา เป็น เครื่องมือผูกพันประสานให้เกิดความมั่นคงและ เจริญก้าวหน้า หรือเพื่อศึกษาว่า
ความคิดเห็นและบทบาทของผู้นำสมาคมทางพุทธศาสนามีภูมิหลัง เป็นมาอย่างไร ทำไมจึงมา
เข้าร่วมสมาคมทางพุทธศาสนา และจะมีผลต่อการพัฒนาสังคมไทยอย่างไร บทบาทกิจกรรม
ประเภทใดที่มีส่วนช่วย เสริมพัฒนาสังคมไทยให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมความ เป็นอยู่ของ
สังคมไทย อันมีพระพุทธศาสนาเป็นหลัก นำไปสู่ขบวนการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่ ผู้นำของ
สมาคมทางพุทธศาสนามีส่วนพัฒนาด้านจิตใจที่จะช่วยปรับตัวให้เป็นสมัยใหม่อย่างไร และพัฒนา
อะไรบ้าง ตลอดจนถึงบทบาทของผู้นำก่อให้เกิดการรวมกลุ่ม โดยอาศัยพระพุทธศาสนาเป็น
เครื่องมือผูกพันประสานให้เกิดการพัฒนาที่มั่นคงและ เจริญก้าวหน้าไปสู่ความ เป็นสมัยใหม่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย